

im to situácia dovoľí. Tiso, ktorého osobne dobre poznám, je hráč veľkého formátu. Tak isto neslobodno podceňiť vojenskú ťažkosť, keďže sa neustále posielajú ruskí a česko-slovenskí vodcovia s legionárskymi jednotkami. Slovenská armáda a exekutíva z väčšej časti prebehli, zvyšky, ktoré zostali, sú nespoľahliví ľudia. Po potlačení povstania treba rátať so zdĺhavým bojom proti bandám v neprehľadných horských oblastiach — aj pozdĺž moravských hraníc protektorátu. Bude treba celkom novej taktiky v boji proti bandám. Na to by som mal námety. Vzhľadom na to, že sa protivník — podľa mojej mienky úplne správne — na Slovensko pozerá predovšetkým ako na vojenskú a politickú predpolie protektorátu, bolo by nanajvýš žiadúce neustále ma informovať o vývoji akcií na Slovensku, keďže sa všetky potrebné opatrenia najmä pre pohraničné územie musia robiť odtiaľ. Smiem prosieť, ríšsky vodca, aby ste vydali patričné nariadenie, pokiaľ ide o informácie pre mňa.

Ako sa práve dozvedám, zamýšľa SS obergruppenführer Berger podriaďiť si nemecké jednotky na Morave, aby si zaistil ochranné pásmo po Považie. Tento úmysel musím rozhodne odmietnuť, pretože jeho uskutočnenie znamená neúnosný vpád do politických a vojenských veliteľských vzťahov v protektoráte, ktorých zachovanie má rozhodujúci význam pre bezpečnosť v Čechách a na Morave. Bol by som povďačný za krátku odpoveď.¹

Heil Hitler!

Vždy Váš

Frank v. r.

SÚA Praha. S 110-11/104/2-4. Fotokópia strojopisného konceptu odoslaného ďalekopisu. (Z nemčiny preložila IK.)

238

1944, september 4. [Banská Bystrica.] — Situačné hlásenia, zaslané rádiotelegraficky čs. MNO v Londýne.

VI 090429/44

Odpovedajte ihneď, čo má [me] robiť s Čatlošom, ktorý sa dal k dispozícii. Styčných dôstojníkov na východ netreba, štáb u týchto divízií nefunguje.

VI 090430/44

Situace v 6 hodin večer (3. 9. 1944):

Německé tanky dosáhly po tuhých bojích jižní části Trutej (Vrútek??). Naši ustupují proti přesile tanků a letectva.

30 amerických letců osvobozeno ze zabraného tábora Grinava.

Reorganizace armády:

Velitelství obranné oblasti jedna (VOO1): Velitel: Plk. pěch. Pavel Kuna, Banská Bystrica.

Velitelství VOO 2.: Velitel: Plk. pěch. Ladislav Bodický, Mikuláš.¹

¹ Himmler vyhovel Frankovmu želaniu a dal 3. 9. 1944 Bergerovi nasledujúci ďalekopisný pokyn: „Milý Berger! Prosím Vás, aby ste nepočítali s priateľom Čechy a Morava a tým ho obnažili, ale dajte sa podporiť mužmi a vozidlami SS obergruppenführerom Quernerom, ktorému som poslal príslušný ďalekopis. Heil Hitler! Váš H. Himmler v. r.“ (The National Archives of the United States, Washington. Microcopy „T-175“, roll 130/2 656 951.) Himmlerov ďalekopis Quernerovi z 3. 9. 1944 znie takto: „Milý Querner! Podporujte Bergera vozidlami a mužmi formou, zodpovedajúcou šiestemu roku totalitnej vojny. Heil Hitler! Váš Himmler v. r.“ (Tamtiež, roll 130/2 656 952. Z nemčiny preložila IK.)

¹ Podrobnosti o veliteľstve obrannej oblasti 2 vidí rádiogram VI 090441/44.

VOO 1:

P. pluk 1. Bratislava (N. Baňa)² — veliteľ pplk. pėch. Kišš Dezider.

P. pluk 2. Trenčín (Bánovce), p. pluk. 3. Zvolen (Krupina) — veliteľ mjr. pėch. Źelinský Štefan.

Dėl. pluk 1. Topoľčany—Brezno, dėl. pluk 11. Źilina—Vrútky — veliteľ mjr. dėl. Dobrovodský Jozef.

Telgárt obsazený Nėmci.

Trenčín: Nėmci odvázejú v zaplombovaných vagonoch Čechy a Źidy do Rakouska. Úplná zverštvá na nich provádzejú.

Gardisté Źádajú nėmecké uniformy.

Slovenská národná rada Źadá aspoň propagační lety nad naším územím (k pozvuzbení nejistých).

Bratislava^{2a}: Vláda pod dozorem gestapa. Čeká se zmėna vlády. Tisovi hrozí zastřelením. Čechy a Źidy odváŹi gestapo do Říše.

Vojenská akademie se bránila. Je tam 800 mrtvých — našich.

V Hurbanových kasárnách bylo asi 700 vojáků zastřeleno.

V Dubnici boje, Češi a Francozi proti Nėmcům. Továrny zapáleny. 50 mrtvých.

Malár uvězněn v Lichkově.

3000 vojska posádky bylo odzbrojeno a vyvezeno z Bratislavy do Říše.

VI 090431/44

Trhaviny, obranné miny, zápalné pumy proti tankům, všechno dodávat na letiště Tri Duby.

Źádám stiháče. Dodejte mi jen materiál se střelivem. Personál a ošetrování Źarídím sám, letiště Tri Duby.

VI 090432/44

Gama rozkázal východním divizím:

Markus — údolím Váhu, Tatarko — údolím Hronu, vésti ústupový boj do obranného centra: Ban. Bystrica — Zvolen — Brezno.

Markus severní skupina likvidovat Nėmce v Prešove — KeŹmarku — Popradu.

VI 090433/44

Čatloš uprchl z internace Tisovy a je na cestě k nám.

Źilinský dělostřelecký pluk je v bojích u Strečna.

Martinská útočná vozba: zčásti u Strečna a zčásti u nás.

Talský zradil a proti rozkazu odešel.

V posádce Prešov naši důstojníci postřeleni nėmeckými jednotkami.

VI 090435/44

Situace vlastní: Letecké bombardování silně pokračuje (Vrútky, Martin a Poprad ostřelovány kulomety).

Západ: Těžké boje u Strečna a Motěšice.

Bratislavu pod tlakem pancéřových jednotek evakovali (část posádky se vzdala, zbytek je v ústupovém boji u Hlohovce).

² V zázname ako „S. Bana“.

^{2a} V zväzku odpisov depeší Slovensko—Londýn je táto časť rádiogramu nadpísaná „Bratislava 2. 9. 1944“. V tomto zázname sa uvádza len sedem mŕtvych v Hurbanových kasárnach a vo vojenskej akadémii 80. (SÚA Praha, PMR-L, sign. Slov. nár. rada, „Vít“.)

Odlíšná je aj veta rádiogramu VI 090433/44, ktorá sa týka Talského: „Talský zradil, proti rozkazu odešel, zapřičinil rozklad obou divizí.“ (Tamtiež.) — Vo zväzku odpisov depeší sú ďalej dva záznamy datované 4. 9. 1944 vzťahujúce sa na situáciu v južnom pohraničí. „Situace dne 4. 9. 1944 v 17,00 hod.: Maďar. pohraniči: peážní doprava zastavena. Malý pohraniční styk taktěž. Maďar. stráže zesíleny, soustředování maď. jednotek Levice—Lučenec. Soustředování nėmeckých tanků v Baláz. Ďarmotách.“ (Tamtiež.) A druhá: „Maďarské jednotky se opevňují na pravém břehu Dunaje, zdá se, že čekají náš útok na zabrané území.“ (Tamtiež.)

Prvé transporty raněných došly do Bystrice.
Všude nálada skvělá i u těžce raněných.

VI 090441/44³

OO2: Pěší pluk 4 — v Mikuláši — velitel stotník Repko Jozef.
Pěší pluk 5 — v Levoči (Dobšiná) — velitel stotník Fedák Mik.
Pěší pluk 6 — v Prešově (Dol. Kubín) — vel. stotník Mičkovič Mik.
Děl. pluk 2 — v Ružomberku — velitel mjr. Vesel Miloš.
Děl. pluk 12 — v Kežmarku. SV v Turč. Sv. Martině.

Všechny tyto zápolní útvary jsou špatně vyzbrojeny — dobrý materiál vzaly polní divize.

Situace dne 4. 9. 1944 v 8 hodin ráno:

Německá kolona postupující z Nitry na Topoľčany zastavena v prostoru: Topoľčany — Nováky. Zuří těžké boje. Naše jednotky za podpory partyzánů a židů zničily 5 tanků a zastavily německý postup severním směrem.

Ztráty včera: 100 mrtvých našich, 200 mrtvých Němců.

Německý tlak u Vrútek směrem na Martin trvá.

Útok Němců na Poprad zastaven. Naši v útoku u Štrbského Plesa — Smokovce. Letecká činnost trvá.

Na osvobozeném území se vrací život do normálních kolejí.

V okolí Bratislavy slyšet střelbu.

Myjava: Příchod 1000 Čechů, kteří jsou dirigováni na střední Slovensko.

SÚA Praha. D 20-32-34/185—188 a Ch 37-91-29/264—272. Záznam dešifrovaných došlých depeší. Strojopisný prepis.

239

1944, september 4. Moskva. — List čs. velvyslance v SSSR ľudovému komisárovi zahraničných vecí SSSR V. M. Molotovovi o udalostiach na Slovensku so žiadosťou o morálnu a materiálnu pomoc Slovenskému národnému povstaniu.

Velevážený pane ľudový komisári,

pri své poslednej návšteve u p. Vyšinského dne 31. srpna t. r. měl jsem čest vysvětlit mu průběh posledních událostí na Slovensku a jejich význam. Slovenský lid ve své ohromné většině chápal od začátku politiku tak zvané slovenské vlády v Bratislavě jako politiku hanobící čestné jméno Slováků, zejména pak, když tato politika vyústila ve vyhlášení války SSSR a ve vyslání slovenských vojenských jednotek proti Rudé armádě. Velký počet slovenských vojáků a důstojníků, kteří přešli na stranu sovětských partyzánů a hrdinně bojovali v jejich řadách, a rovněž velký počet těch, kteří měli možnost přejít k Rudé armádě a kteří nyní pod prapory československého vojska bojují po jejím boku, to vše je jasným svědectvím skutečných citů slovenského národa.

³ Záznam tohoto rádiogramu je označený ako zpráva z 5. 9. 1944; podľa čísla (VI 090441/44) rádiogram pochádza zo 4. septembra.